

**EUROPEJSKA KOMISJA
PRZECIWKO RASIZMOWI I NIETOLERANCJI**

**ZALECENIE NR 10 DOTYCZĄCE
POLITYKI OGÓLNEJ ECRI:**

**ZWALCZANIE RASIZMU
I DYSKRYMINACJI RASOWEJ
W OŚWIACIE I PROCESIE EDUKACJI**

PRZYJĘTE 15 GRUDNIA 2006 R.

Strasburg, 21 marca 2007 r.

Secretariat of ECRI
Directorate General of Human Rights and Legal Affairs
Council of Europe
F - 67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: +33 (0) 3 88 41 29 64
Fax: +33 (0) 3 88 41 39 87
E-mail: combat.racism@coe.int

Odwiedź naszą stronę: www.coe.int/ecri

Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI):

Uwzględniając Artykuł 26 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka;

Uwzględniając Międzynarodową Konwencję w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej;

Uwzględniając Konwencję Praw Dziecka Narodów Zjednoczonych;

Uwzględniając Konwencję UNESCO w sprawie zwalczania dyskryminacji w dziedzinie oświaty;

Uwzględniając Europejską Konwencję Praw Człowieka, w szczególności jej Artykuł 14 oraz Artykuł 2 Protokołu nr 1 do Konwencji;

Uwzględniając Protokół nr 12 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, który zawiera ogólną klauzulę zakazującą dyskryminacji;

Uwzględniając Europejską Kartę Społeczną (poprawioną), a w szczególności Artykuł 17 tej Karty;

Uwzględniając Protokół dodatkowy do Konwencji o cyberprzestępczości, odnośnie kryminalizacji czynów o charakterze rasistowskim lub ksenofobicznym popełnionych za pośrednictwem systemów komputerowych;

Uwzględniając Zalecenie Rec (2000) 4 Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie edukacji dzieci romskich/cygańskich w Europie;

Uwzględniając Zalecenie Rec (2001)15 Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie nauczania historii w Europie XXI w.;

Uwzględniając Zalecenie Rec (2002)12 Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie oświaty i demokratycznego obywatelstwa;

Uwzględniając Zalecenie Rec 1093(1989) Zgromadzenia Parlamentarnego w sprawie edukacji dzieci migrantów;

Uwzględniając Zalecenie Rec 1346(1997) Zgromadzenia Parlamentarnego w sprawie edukacji w zakresie praw człowieka;

Uwzględniając Zalecenie Rec 1720(2005) Zgromadzenia Parlamentarnego w sprawie edukacji i religii;

Biorąc pod uwagę ogólne wnioski przyjęte przez Europejską Konferencję przeciwko Rasizmowi z 13 października 2000 r., a w szczególności te dotyczące edukacji i zwiększania świadomości na poziomie sub-narodowym, narodowym, regionalnym i międzynarodowym na temat zwalczania rasizmu oraz związanymi z rasizmem zjawiskami dyskryminacji i ekstremizmu;

Biorąc pod uwagę Komentarz na temat edukacji do Konwencji Ramowej o ochronie mniejszości narodowych przyjęty przez Komitet Doradczy Konwencji Ramowej;

Przywołując Zalecenie nr 3 dotyczące polityki ogólnej ECRI w sprawie zwalczania rasizmu i nietolerancji wobec Romów/Cyganów; Zalecenie nr 5 dotyczące polityki ogólnej ECRI w sprawie zwalczania nietolerancji i dyskryminacji Muzułmanów; Zalecenie nr 9 dotyczące polityki ogólnej ECRI w sprawie walki z antysemityzmem;

Przywołując Zalecenie nr 7 dotyczące polityki ogólnej ECRI w sprawie prawodawstwa krajowego dotyczącego zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej;

Przypominając, iż mandat ECRI obejmuje zwalczanie rasizmu i dyskryminacji rasowej, czyli zwalczanie przemocy, dyskryminacji i uprzedzeń wobec osób lub grup osób na podstawie takiej jak rasa, kolor skóry, język, religia, obywatelstwo, pochodzenie narodowe lub etniczne;

Podkreślając, iż zakres niniejszego Zalecenia jest ograniczony do oświaty na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim;

Wyrażając jednakowoż świadomość, iż zwalczanie rasizmu i dyskryminacji rasowej na poziomie szkolnictwa wyższego jest równie ważne;

Wyrażając ponadto świadomość, iż edukacja nieformalna lub nieoficjalna może także odgrywać znaczącą rolę na tym polu;

Wyrażając świadomość, iż organizacje społeczeństwa obywatelskiego prowadzą skuteczną edukację antydyskryminacyjną oraz programy szkoleniowe na temat zróżnicowania społecznego dla młodzieży w środowisku szkolnym;

Przypominając, że edukacja jest ważnym narzędziem zwalczania rasizmu i nietolerancji, wyrażając jednak świadomość, że jest to też obszar możliwego istnienia rasizmu i dyskryminacji rasowej, niosąc szkodliwe konsekwencje dla dzieci i ogólnie społeczeństwa;

Odrzucając wszelkie formy bezpośredniej i pośredniej dyskryminacji w dostępie do szkolnictwa;

Przypominając, że krajowe prawodawstwo na temat zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej winno obejmować, wśród innych kwestii, także obszar oświaty, oraz iż zakaz dyskryminacji winien także znaleźć zastosowanie wobec wszystkich władz publicznych, jak też osób fizycznych i prawnych, tak w sektorze publicznym jak i prywatnym;

Przypominając, że edukacja szkolna jest prawem, i że dostęp do niej winien być gwarantowany dla wszystkich dzieci obecnych na terytorium państwa członkowskiego, bez względu na ich status prawny czy status prawny ich rodziców, niezależnie od przepisów prawa na temat azylu, imigracji, czy otrzymywania obywatelstwa;

Wyrażając przekonanie, że jakość edukacji obejmuje także zróżnicowanie społeczne;

Wyrażając przekonanie, że szkoły winny uznawać i szanować zróżnicowanie społeczne;

Wyrażając ubolewanie z powodu istnienia czasami de facto segregacji w edukacji szkolnej, która wynika z czynników historycznych bądź też czynników zewnętrznych, takich jak problemy mieszkaniowe;

Podkreślając, iż podejmowane działania na rzecz zapewnienia integracji dzieci z grup mniejszościowych w systemie szkolnictwa nie powinny prowadzić do wymuszanej asymilacji;

Kładąc nacisk na fakt, iż specjalne działania mogą poprawić sytuację dostępu dzieci z grup mniejszości do edukacji szkolnej i dobrego szkolnictwa;

Przypominając, że edukacja na temat praw człowieka prowadzona w oparciu o zasady równości, braku dyskryminacji, tolerancji oraz poszanowania różnorodności społecznej może odgrywać kluczową rolę w zwalczaniu rasizmu oraz ogólnie nietolerancji;

Wyrażając przekonanie co do istnienia potrzeby spełniania przez wszystkie szkoły zadawalających standardów nauczania odnośnie tych kwestii;

Przypominając, jak ważne jest zapewnienie niewystępowania treści upowszechniających uprzedzenia czy stereotypy we wszystkich podręcznikach szkolnych oraz innych pomocach naukowych;

Wyrażając świadomość rosnącej wagi nowoczesnych technologii, w tym Internetu, w edukacji szkolnej oraz potrzeby wzięcia tego pod uwagę w kwestiach związanych z walką z rasizmem i dyskryminacją rasową;

Wyrażając przekonanie odnośnie istnienia potrzeby obowiązkowego szkolenia całej kadry nauczycielskiej na temat nauczania w kontekście wielokulturowym;

Wyrażając przekonanie odnośnie wagi szkolenia wprowadzającego i ustawicznego dla całej kadry nauczycielskiej na temat praw

człowieka oraz zwalczania dyskryminacji rasowej;

Apelując, by wszystkie władze szkolne zobowiązane były promować równouprawnienie oraz by postępy w realizacji tego obowiązku były stosownie monitorowane;

Zaleca rządów państw członkowskich:

I. Zapewnienie obowiązkowej, bezpłatnej, wysokiej jakości edukacji dla wszystkich, a w tym celu:

1. podjęcie wspólnie z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego badań nad sytuacją dzieci z grup mniejszościowych w systemie szkolnym poprzez tworzenie zestawień statystycznych na temat obecności w szkole oraz wskaźników ukończenia nauczania; wskaźników na temat rezygnacji ze szkoły; osiągniętych wyników i robionych postępów;
2. zbieranie informacji niezbędnych do zidentyfikowania problemów, przed którymi stają uczniowie z grup mniejszościowych w środowisku szkolnym w celu wprowadzenia polityk na rzecz rozwiązania tych problemów;
3. stworzenie polityk na poziomie krajowym i regionalnym, we współpracy z danymi grupami mniejszościowymi, których celem jest zwiększenie obecności w szkole oraz pełnego uczestnictwa uczniów z grup mniejszościowych, traktowanych w sposób równy w systemie szkolnictwa:
  - a) przez zapewnienie obowiązku promocji w szkołach kwestii równouprawnienia w edukacji;
  - b) przez wypracowanie polityk, w konsultacji ze wszystkimi zainteresowanymi stronami oraz biorąc pod uwagę wymiar socjoekonomiczny (zatrudnienie i mieszkanie), które miałyby na celu uniknięcie, działając w najlepszym interesie dziecka, nadreprezentacji uczniów z grup mniejszościowych w niektórych szkołach;
  - c) przez umożliwienie, w szczególnych przypadkach i na określony czas, oraz jeżeli jest to uzasadnione na podstawie obiektywnych i rozsądnych kryteriów i służy najlepszemu interesowi dziecka, funkcjonowania klas przygotowawczych dla uczniów z grup mniejszościowych aby, oprócz innych celów, mogli oni przyswoić języka nauczania;
  - d) przez wprowadzenie polityk mających na celu ulokowanie dzieci z grup mniejszościowych w różnych klasach;
  - e) przez zapewnienie wsparcia polityk promujących większe zróżnicowanie w szkołach za pomocą działań na rzecz zwiększania świadomości uczniów, rodziców, i kadry nauczycielskiej;
  - f) przez zapewnienie rekrutacji kadry nauczycielskiej reprezentującej grupy mniejszościowe na wszystkich poziomach oraz, że osoby te nie są przedmiotem dyskryminacji na tle rasowym w systemie szkolnictwa;

- g) przez zapewnienie świadomej zgody rodziców uczniów z grup mniejszościowych poprzez ich należyte informowanie na temat wszelkich specjalnych działań planowanych wobec ich dzieci;
- h) przez udostępnienie rodzicom dzieci z grup mniejszościowych, którzy nie znają języka większości, niezbędnych zasobów, takich jak tłumacz i/lub kursy językowe, aby mogli się oni porozumiewać z kadrą nauczycielską;
- i) przez zapewnienie pełnej możliwości uczestniczenia rodziców dzieci z grup mniejszościowych w decyzjach i działalności szkoły;
- j) przez możliwość zgłoszenia się, kiedy to konieczne, do mediatorów szkolnych lub innych regionalnych, krajowych lub pozarządowych usług mediacyjnych w celu ułatwienia integracji w szkole dzieci z grup mniejszościowych oraz aby zapewnić dobrą komunikację pomiędzy rodzicami i władzami szkolnymi;

II. Zwalczanie rasizmu oraz dyskryminacji rasowej w szkole, a w tym celu:

1. zapewnienie przyjęcia przez szkoły obowiązku włączenia kwestii zwalczania rasizmu oraz dyskryminacji rasowej, jak też poszanowania różnorodności w system zarządzania placówką oświatową:
  - a) przez zapewnienie, iż zwalczanie tego zjawiska w szkołach, bez względu na to czy pochodzi ono od uczniów czy kadry nauczycielskiej, stanowi część stałej polityki;
  - b) przez stworzenie systemu monitorowania incydentów rasistowskich w szkołach i zbierania danych na temat tych zjawisk w celu ustanowienia długotrwałych polityk ich zwalczania;
  - c) przez przyjęcie, w celu zwalczania incydentów na tle rasistowskim i dyskryminacji, które nie powodują krzywd cielesnych, środków edukacyjnych, takich jak na przykład nieformalne działania edukacyjne w organizacjach zajmujących się ofiarami rasizmu i dyskryminacji rasowej;
  - d) przez traktowanie podburzania do nienawiści rasowej w szkołach oraz innych poważnych czynów rasistowskich, w tym z wykorzystaniem przemocy, gróźb lub niszczenia własności, jako czyny karane zawieszeniem lub wydaleniem ze szkoły bądź w inny stosowny sposób;
  - e) przez zachęcanie w szkole do przyjęcia przez całą kadrę kodeksu postępowania przeciw rasizmowi i dyskryminacji rasowej;
  - f) przez działania popierające (takie jak specjalne antyrasistowskie dni lub tygodnie, kampanie lub konkursy) w celu pielęgnowania świadomości wśród tak uczniów jak i rodziców kwestii rasizmu, dyskryminacji rasowej, oraz stosownych polityk szkolnych w tej mierze;
2. zapewnienie kluczowej roli edukacji szkolnej w walce z rasizmem i dyskryminacją rasową w społeczeństwie:
  - a) przez zapewnienie edukacji na temat praw człowieka jako integralnej części programu nauczania na wszystkich poziomach i we wszystkich przedmiotach, od przedszkola wzwyż;
  - b) przez zapewnienie stosownego nauczania uczniów religii, które zgodne byłoby z neutralnością naukową niezbędną w każdej metodzie nauczania;

- c) przez zapewnienie, w przypadku gdy szkoła publiczna prowadzi edukację religijną według wyznania, istnienia łatwych procedur zwolnienia z zajęć dla dzieci wobec których wnioskuje się o zwolnienie;
- d) przez usunięcie z podręczników wszelkich materiałów rasistowskich bądź materiałów, które wspierają stereotypy, nietolerancję oraz uprzedzenia wobec jakiegokolwiek grupy mniejszościowej;
- e) przez promowanie wśród uczniów krytycznego myślenia i wyposażanie uczniów w niezbędne umiejętności zauważania i reagowania na stereotypy i elementy nietolerancji zawarte w materiale, z którego korzystają;
- f) przez zweryfikowanie podręczników szkolnych celem zapewnienia, iż odzwierciedlają one w sposób bardziej stosowny różnicowanie i pluralizm w społeczeństwie, oraz że przedstawiają w tym celu wkład grup mniejszościowych do społeczeństwa;
- g) przez zapewnienie regularnego monitorowania jakości podręczników szkolnych we współpracy ze wszystkimi zainteresowanymi w celu usunięcia wszelkich elementów rasistowskich lub dyskryminujących;
- h) przez szkolenie uczniów korzystania z Internetu jako narzędzia nauki na temat możliwości zwalczania rasizmu i dyskryminacji rasowej, jednocześnie udostępniając stosowne zasoby, takie jak oprogramowani filtrujące w celu ochrony dzieci przed wszelkimi treściami rasistowskimi;
- i) przez zapewnienie, iż organa zaangażowane w monitoring jakości nauczania, takie jak Ministerstwo Edukacji oraz/lub inspektoraty szkolne regularnie monitorują kwestie rasizmu i dyskryminacji rasowej w swojej pracy;

III. Szkolenie całej kadry nauczycielskiej w zakresie pracy w środowisku wielokulturowym, a w tym celu:

1. zapewnienie na wszystkich poziomach wstępnego i ustawicznego szkolenia kadry nauczycielskiej przygotowującego do nauczania i reagowania na potrzeby uczniów o różnym pochodzeniu;
2. zapewnienie wstępnego i ustawicznego szkolenia kadry nauczycielskiej w celu propagowania świadomości kwestii związanych z rasizmem i dyskryminacją rasową oraz szkodliwych konsekwencji, jakie zjawiska te mają na możliwość osiągnięcia sukcesów w szkole przez dzieci, które są ofiarami tych zjawisk;
3. zapewnienie szkolenia na temat krajowego prawodawstwa antydyskryminacyjnego;
4. zapewnienie szkolenia w zakresie zapobiegania wszelkim przejawom rasizmu i dyskryminacji rasowej w szkole, w tym dyskryminacji pośredniej i bezpośredniej, oraz w zakresie bezzwłocznego i skutecznego reagowania na tego rodzaju problemy;
5. zapewnienie wstępnego i ustawicznego szkolenia na tematy związane z prawami człowieka, dyskryminacją rasową, które obejmowałyby między innymi:
  - a) standardy międzynarodowe i europejskie;
  - b) korzystanie z materiałów edukacyjnych stworzonych z myślą o nauczaniu na temat praw człowieka, w tym prawa do równości; oraz
  - c) stosowanie interaktywnych i partycypacyjnych metod nauczania;

6. zapewnienie ram umożliwiających przedstawicielom zawodu nauczycielskiego regularną wymianę doświadczeń i aktualizację metod nauczania o prawach człowieka, w tym prawie do równości;
- IV. Zapewnienie niezbędnych nakładów finansowych na wszystkie polityki zalecane powyżej oraz regularnego monitoringu w celu oceny ich wpływu i dokonania ewentualnej korekty w razie konieczności.**

